

**ACTES DEL VII CONGRÉS
DE L'ASSOCIACIÓ HISPÀNICA
DE LITERATURA MEDIEVAL**
(Castelló de la Plana, 22-26 de setembre de 1997)

Volum III

EDITORS:
SANTIAGO FORTUÑO LLORENS
TOMÁS MARTÍNEZ ROMERO

Asociación Hispánica de Literatura Medieval. Congreso Internacional (7è : 1997 : Castelló de la Plana)

Actes del VII Congrés de l'Associació Hispànica de Literatura Medieval : (Castelló de la Plana, 22-26 de setembre de 1997) / editors, Santiago Fortuño Llorens, Tomàs Martínez Romero. — Castelló de la Plana : Publicacions de la Universitat Jaume I, 1999

3 v. ; cm.

Bibliografia. — Textos en català i castellà

ISBN 84-8021-278-0 (o.c.). — ISBN 84-8021-279-9 (v. 1). — ISBN 84-8021-280-2 (v. 2). — ISBN 84-8021-281-0 (v. 3)

1. Literatura espanyola-S. X/XV-Congressos. I. Fortuño Llorens, Santiago, ed. II. Martínez i Romero, Tomàs, ed. III. Universitat Jaume I (Castelló). Publicacions de la Universitat Jaume I, ed. IV. Títol.

821.134.2.09"09/14"(061)

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny de la coberta, no pot ser reproduïda, emmagatzemada, ni transmesa de cap manera, ni per cap mitjà (elèctric, químic, mecànic, òptic, de gravació o bé de fotocòpia) sense autorització prèvia de la marca editorial.

© Del text: els autors, 1999

© De la present edició: Publicacions de la Universitat Jaume I, 1999

Edita: Publicacions de la Universitat Jaume I
Campus de la Penyeta Roja. 12071 Castelló de la Plana

ISBN: 84-8021-281-0 (tercer volum)
ISBN: 84-8021-278-0 (obra completa)

Imprimeix: Castelló d'Impressió, s. l.

Dipòsit legal: CS-257-1999 (III)

LA LLEGENDA D'AMICH I MÈLIÇ: UNA VERSIÓ SECULAR¹

JORDI SÁNCHEZ MARTÍ²

LA HISTÒRIA d'Amich i Melis, que narra la incondicional amistat de dos companys d'idèntic aspecte, va tenir una gran difusió a l'edat mitjana europea, com atesta la proliferació de versions en llengües que van des del llatí, fins l'anglonormand, passant per l'islandés antic o el gal·lès.³ En català també s'han conservant testimonis d'aquesta llegenda: existeixen dues versions íntegres, que s'adscriuen al grup de versions de caràcter religiós, i que deriven de la *Vita*.⁴ Juntament amb aquests texts s'han preservat dos manuscrits que refereixen la història dels dos amics, encara que fragmentàriament; es tracta dels MSS 8 i 2.546 (t), ambdós a la Biblioteca de Catalunya.

El MS 8⁵ fou escrit a les primeries del segle xv,⁶ i constitueix la segona part de l'anomenat «Cançoner català Vega-Aguiló». El fragment de la nostra llegenda apareix en l'últim foli d'aquest manuscrit, el 188v de la numeració nova en llapis (ccccliijv segons l'antiga); el seu estat de conservació és precari per efecte de la humitat, i la seua lectura resulta complicada. Eixe fragment, que ocupa 37 ratlles, narra com dos infants consemblants de la ciutat de

1. En aquest article s'empren les següents abreviatures: ANTS= Anglo-Norman Text Society; BC= MS 2546 (t), Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ed. per A.-J. Soberanas; CFMA= Classiques Français du Moyen Age; *Chanson*= *Ami et Amile chanson de geste*; EETS os= Early English Text Society, Original Series; ENC= Els Nostres Clàssics; *Epístola*= «*Epistula ad Bernardum*»; *Rom*= *Romania*; SATF= Société des Anciens Textes Français; *Set Savis*= *L'Ystoire des Sept Sages*; V-A= Cançoner Català Vega-Aguiló; *Vita*= *Vita Amici et Amelii carissimorum*; ZRPh= *Zeitschrift für Romanische Philologie*. Les edicions a les quals es refereixen les cites del text són indicades a la bibliografia final: P. F. Dembowski (ed.), 1969; M. Leach (ed.), 1937; H. Fukui (ed.), 1990; A.-J. Soberanas (ed.), 1984; M. B. Ogle i D. M. Schullian (eds.), 1933; *Vita Amici et Amelii carissimorum*, E. Kölbing (ed.), 1884; G. Paris (ed.) 1876.

2. Aquest article forma part de la investigació que vaig realitzar a la universitat de Bristol durant el curs 1996-97 amb el suport econòmic de la CAM i el British Council.

3. Per a un llistat de versions, veg. M. Leach (ed.), 1937: ix-xiv, i A. Planche, 1977.

4. *Eximpli e miracle dels dos leals amichs Amich e Melig, segons ques recompta en lur historia*, M. Aguiló (ed.), 1881: i, 46-52; *Istoria d'Amich e Melis*, R. Aramon i Serra (ed.) 1934: 121-44.

5. Inèdit fins ara. S'acompanya una edició al final d'aquest treball.

6. Veg. J. Massó i J. Rubió, 1914-1927, reed. 1989: 24.

Germania són batejats pel bisbe, qui els acull fins que entren al servei del rei, desplaçant a un personatge que per això els tindrà enveja. La ubicació al final del manuscrit pot explicar la pèrdua dels folis següents que contindrien la resta de la història.

El fragment contingut en MS 2.546 (i) és un bifoli central d'un quadern de paper i sense filigranes que no presenta foliació antiga; tampoc no hi figura cap títol ni caplletres, ni hi ha indicis que permeten de deduir la seua procedència. Soberanas el data al voltant del 1400 basant-se només en la lletra emprada. La part que conté de la llegenda s'inicia amb l'episodi amorós entre Mèlic i la filla del rei, inclou una extensa narració del combat amb el traïdor, continua amb la lepra d'Amich i el sacrifici dels fills de Mèlic, on, després del restabliment del malalt, el fragment queda interromput.

Tots dos fragments, que s'aparten de forma singular de la resta de versions de la llegenda, han sigut considerats com a mostres de dues versions diferents tant per Soberanas com per Mussons (1994: 726). Aquesta última expressa clarament que BC «no se puede relacionar tampoco con la citada [historia] del Vega-Aguiló». Una lectura atenta de la versió compresa en V-A ens permet d'establir uns paral·lelismes particulars amb la versió de BC. En primer lloc, el traïdor porta en tots dos fragments el mateix nom, únic en la tradició de la llegenda: Cibrià (V-A, l. 23; BC, pàssim). Aquest fet pot haver sigut passat per alt pels crítics donada la dificultat en llegir aquest nom en V-A. L'altre tret comú i aïllat és el bateig dels infants per part d'un bisbe i no pel papa; en V-A es diu: «lo bisbe bateja los infants» (ll. 11-12), i BC, quan es refereix als anaps, indica que els foren entregats per «lo bisbe quant nos bategà» (ll.160-161). Hi ha dues coincidències més, però no tant significatives: en tots dos texts els anaps són d'argent i l'acció se situa en la cort d'un rei. Per contra, només hi ha una discrepància d'ordre menor: escriuen de forma distinta el nom de Mèlic («Melis» o «Amelis»⁷ en V-A, mentre BC escriu «Mèlic»). Estes similituds ens permeten d'afirmar que V-A i BC són dos testimonis d'una mateixa versió que conservem de forma incompleta. El buit narratiu existent entre el fragment de V-A i el de BC referiria bàsicament la partida d'Amich de la cort del rei, a qui hauria d'haver demanat llicència; el motiu d'aquesta partida, d'acord amb la tradició de la llegenda, seria la mort de son pare. També es relataria l'enamorament entre Mèlic i la filla del rei. Esta versió, que designaré amb la lletra D, va existir al menys en dues còpies, ja que la mà d'ambdós manuscrits no coincideix.

7. Aquesta forma només ocorre en aquest text, i denota la seua proximitat al llatí «Amelius»; també apareix a les primeres al·lusions en occità a la nostra llegenda.

El relat que presenta D s'inscriu entre les versions seculares;⁸ si bé els xiquets són batejats, aquest baptisme és presentat com un acte quotidià, ja que no implica cap peregrinació a Roma ni la intervenció del papa, com és el cas de les versions religioses; ells simplement són batejats pel bisbe en la seua ciutat. Eixe bateig serveix per a indicar-nos que els nostres herois són creients, però no trobarem mostres posteriors d'una fervent devoció cristiana; a més, mitjançant eixe baptisme es produeix l'encontre primer dels infants, cosa que serveix per a establir la seua unió des del principi. D'altra banda, només es dona un cas d'intervenció divina, tan habituals entre el grup de versions religioses: la participació celestial en la lepra; no obstant, aquest fet no presenta majors implicacions religioses, ja que a l'edat mitjana es pensava que la lepra era enviada per Déu.⁹

Ens dedicarem ara a veure de quina manera es relaciona D amb les altres versions de la llegenda. Com fan la resta de versions seculares, D no es deté narrant-nos els fets de la joventut dels nostres herois. Pel que fa a Germeria, la ciutat on Amich i Mèlic són batejats, no l'hem poguda identificar; tanmateix, la seua al·lusió germànica resulta evident i és remissiu de la *Vita*, on Amicus té un pare «natione theutonicum» (p. xcviij). També coincideix amb la *Vita* en els càrrecs que els atorga el rei: Amich és «tresorer» («thesaurarius», *Vita*) i Mèlic «majordom» («dapifer», *Vita*).¹⁰

El fragment BC comença amb l'escena d'amor entre Mèlic i la filla del rei ja iniciada, així que desconeixem els seus preàmbuls: no sabem si ella ha sigut la seductora o la seduïda. Però hi ha determinats elements que ens permeten d'aventurar algunes hipòtesis. Primerament, una descripció amorosa d'eixes característiques, com a resultes de la qual Mèlic «creïa que [la filla] era prenys» (BC, ll. 40-41), resultaria difícil de trobar en una versió religiosa. En segon lloc, dona la impressió que les donzelles eren còmplices de la seua dama: «les donzelles ... isqueren fora la cambra e digueren a les altres que la filla del rei dormia, però guardaven bé que neguna persona no-y entràs» (BC, ll. 3-6); això implica que elles coneixien prèviament els sentiments de la seua senyora envers Mèlic. Per tant, és molt probable que fos ella qui encarnara el paper actiu, com ocorre

8. Leach va suggerir la classificació de les diferents versions de la llegenda en romàntiques i hagiogràfiques; no em sembla una divisió apropiada, si bé no correspon ací discutir-ho. Per la meua banda, propose ordenar les versions en seculares i religioses: en el grup secular s'inclourien, a part de D, la «Epistula ad Bernardum» de Radulfus Tortarius, els poemes en anglés mitjà i en anglonormand, i la versió continguda en els *Set Savis*.

9. Veg. P. Remy, 1946: 235.

10. Aquesta és l'única versió catalana que designa amb un terme la responsabilitat de Mèlic: en la *Istoria d'Amich e Melis* llegim que Carles féu «Melis que li portàs l'escudella devant, cant men[j]ave» (p. 127); mentre en l'*Eximpli*, Carles «a Melic dona un altre offic» (p. 48).

en les versions seculares. La relació dels amants presenta un cert paral·lelisme amb el relat dels *Set Savis* on «Loys souvent frequentoit la chambre de la fille» (p. 173), així com «Mèliç entrava sovén en la cambra de la filla del rey» (BC, l. 10), per la qual cosa en tots dos casos els seus amors són descoberts. El nom de la filla del rei és Meliana, únic en la tradició de la llegenda. El més parregut, si bé de lluny, és la Mirabelle de la versió anglonormanda; més pròxim és el nom de Melisenda, que apareix en un romanç castellà inspirat en aquesta llegenda.¹¹ Però el patronímic en D estableix un clar parentesc amb Mèliç, intensificant d'aquesta manera el simbolisme onomàstic de la llegenda.

Cibrià traeix Mèliç davant el rei en una situació semblant a la que ens presenta la *Vita*; llegim en D: «Senyor rey, ¿com pots pendre serví del traïdor M[è]liç, qui està davant tu?» (BC, ll. 19-20); en la *Vita* es diu: «Noli, rex, accipere aquam de manu scelerati hominis» (p. ci). El rei fixa la batalla per al cap d'un mes, i l'encontre previ entre Amich i Mèliç, en el qual es planeja la seua substitució, es produeix en circumstàncies peculiars: Amich es dirigeix a la cort del rei perquè ja «sabé açò» (BC, l. 38), encara que no se'ns indica com ha adquirit eixa informació (en la *Chanson* i en els poemes en anglés mitjà i en anglonormand també és Amich qui va a l'encontre del seu company, però en els tres casos s'assabenten mitjançant somnis o visions). Amich, abans de dirigir-se al combat, li indica a Mèliç que vaja amb la seua dona, però l'adverteix: «no·us acostets a ella carnalment» (BC, l. 50). No obstant això, aquesta versió no relata la convivència entre Mèliç i l'esposa d'Amich, on apareix el motiu de l'espasa de castedat, present en la resta de versions;¹² com ja intuïa A. H. Krappe (1923: 155), «[it] might well be omitted altogether without altering the story».

A continuació, es celebra la batalla entre Amich, «en semblança de Mèliç» (BC, ll. 51-52), i Cibrià. Abans de començar el combat, però, s'introdueix un altre element novel·los: Meliana «féu donar .i. anell a son amich, en lo qual avia .ia. pedra preciosa que hom apella *draconides*, que no poria ésser vencut per enemichs» (BC, l. 56-58).¹³ Aquesta intromissió de Meliana en el resultat de la batalla ens recorda la interposició de Beliardis en l'*Epístola* (vv. 228-236), en què li entrega a Amicus l'espasa de Rotllan quan Amich ha trencat la seua. Tots dos objectes serveixen per a trencar l'equilibri inicial, si bé el nostre cas és més

11. «Romance de la linda Melisenda», M. Alvar (ed.), 1971: 102.

12. Veg. B. Heller, 1907.

13. Es pensava que aquesta pedra preciosa amb poders estranys es trobava al crani dels dracs, els quals calia matar per obtenir-la. El motiu de l'anell talismànic emmarca la versió D dins la tradició del romanç, on les dames entreguen anells màgics als seus amants (cf. Chrétien de Troyes, *Le Chevalier au Lion (Yvain)*, M. Roques (ed.), 1965: vv. 2602-2611). Veg. A. Putter, 1995: 42.

manifest, ja que sabem des d'un principi que Amich no perdrà la batalla. Els poders d'eixe anell, per tant, definiran el resultat del duel, desvirtuant d'aquesta manera la base del *judicium Dei*. Hi ha dos casos més en el conjunt de versions de la llegenda en què apareixen anells; primerament, en la *Chanson* veem com Amiles, en la seua cerca d'Ami, es troba amb un peregrí a qui pregunta pel seu amic i li diu: «Voz donrai je cest anel noelé» (v. 113); l'altre exemple està en els *Set Savis* on Loys li entrega a Alexandre un anell i diu: «Mais au moins d'une chose je te prie, que tu veulles garder cestuy aneaul que je te donne pour amour de moy» (p. 175). No obstant, cap d'aquests anells està dotat de propietats màgiques.

Pel que fa a la descripció del duel, és narrat extensament (BC, ll. 58-91), com també ocorre en l'*Epístola*, la *Chanson* i la versió anglonormanda. La batalla s'inicia com en l'*Epístola*: el traïdor envesteix Amich, l'escut del qual es trenca per la violència de la topada. Més endavant, Cibrià arremet contra el cavall d'Amich, que deixa «engoxós de morir» (BC, l. 65), a l'igual que Ardradus mata la muntura d'Amicus. Una altra similitud entre ambdues versions és que fan ús d'un mateix tipus d'arma: «maça» (BC, ll. 67, 70) i «bipennem» (*Epístola*, v. 217). D presenta la batalla més extensa de totes les versions: tres dies, més llarga inclús que els dos dies de la *Chanson*. D'altra banda també es narren incidents que no apareixen en cap altra versió: per exemple, Cibrià fuig d'Amich, qui el persegueix durant dos dies; quan al tercer dia enxampa Cibrià, Amich «donà tal cop en les cames de Cibrià ... que abdues les li seguà» (BC, ll. 89-90)). El combat acaba amb Cibrià amb el cap tallat, com ocorre en les versions religioses.

Acabada la batalla, el rei vol casar la seua filla amb Amich, creient que era Mèliç, però Amich aconsegueix evitar la bigàmia interposant les seues obligacions de *compagnonnage* al desig del rei d'immediatesa en el casament:¹⁴

Senyor, per çert creats que yo e mon companyó nos fém homenatge que la .i. menys de l'altre muler no pendria, e axí, Senyor, per lo homenage a salvar, prechvos que-m lexeu anar (ll. 95-97)

Aquest és l'únic cas en el qual Amich evita la bigàmia oposant-se al desig manifest del rei.¹⁵ No obstant, en la *Chanson*, Ami ja va emprar sense èxit el

14. La relació entre els dos amics es regeix pels principis del *compagnonnage*, institució que desapareix al segle XII però que es manté viva a la literatura (veg. J. Flach, 1891). Una de les obligacions que implicava aquest pacte amistós era el permís per part del companyó per a contraure matrimoni (veg. M. Pfeffer, 1885).

15. Eixa bigàmia no es produeix ni en el romanç en anglès mitjà ni en els *Set Savis*, però la voluntat del rei no es veu mai contrariada.

mateix argument davant Carlemany: quan l'emperador commina Ami perquè es prometa amb la seua filla, aquest li diu:

Mais je serai venus de Blaivies primes,
 Dou compaignon cui j'ai ma foi plevie,
 Par tel couvent que voz m'orroiz ja dire
 (vv. 1782-1784)

Pel que fa a la lepra, queda sense motivació, com ja ocorria en l'*Epístola*; simplement se'ns diu que «cant agué estat .i. temps, fo volentat de Déu que Amich tornà mesell e lebrós» (BC, ll. 110-111), suggerint una espècie de càstig. En el seu divagar fins arribar a la cort de Mèlic, Amich serà acompanyat per un escuder (BC, l. 112), d'acord amb la forma primitiva d'aquest motiu;¹⁶ aquest escuder exposa la seua dedicació voluntària i desinteressada envers el seu senyor: «entrò a la mort vos faré e-us seguiré a totes vostres volentats, que de vós no'm partiré» (BC, ll. 145-146). Eixe compromís de l'ajudant d'Amich també el trobem en la versió anglonormanda («Meuz voil od vous souffrir dolor / Que sanz vous estre emperour», vv. 870-871) i en el poema en anglés mitjà:

Ywis, he no schuld neuer wond
 To seruen him fro fot to hond,
 While he oliues ware'
 (vv. 1630-1632).

Els viatgen muntats en una «bèstia» sense especificar («ane» en el poema anglonormand, v. 890; «muret arrabi» en la *Chanson*, v. 2405; «ašse» en el romanç en anglés mitjà, v. 1784), i Amich és repudiat tant pels seus vassalls (BC, ll. 119-126), com per la seua muller (BC, ll. 129-131). Eixa crueltat desespera el nostre heroi, qui assabentat que Déu li envia la seua desgràcia, li fa aquesta sentida pregària: «Senyor, que aga asats viscut, que lo viure és a mi mort e la mort seria a mi vida si a tu, Senyor, playà» (BC, ll. 134-136). La mateixa renúncia a la vida es troba en altres versions (AN, v. 839; *Vita*, p. civ), però en cap d'elles la forma de l'expressió adquireix tanta intensitat.

Quan finalment arriben a la cort de Mèlic, Amich i el seu escuder s'uneixen a la resta de pobres, com passa en les versions insulars; però Amich adverteix al seu escuder «no digues per res que yo sia» (BC, l. 152). Eixa ordre apareix també expressada en la versió en anglés mitjà, en què Amiloun li diu a Owaines:

16. Veg. Leach, 1937: lxxxii-iii.

pou be aknowe to no man
Whider y schal, no whenes y cam,
No what mi name it be
(vv. 1876-1878)

En aquesta versió pensem que eixa ordre forma part d'un pla d'Amiloun; però eixes expectatives no es veuen justificades clarament, ja que, en ocultar el seu nom, l'únic que aconseguix és posar en perill la seua vida sense propiciar la desitjada reunió amb Amis. En canvi, en D ens assabentem de l'autèntica motivació que el condueix a amagar la seua identitat: Amich «ach tanta de vergonya ab si metex que no's volch descobrir» (BC, l. 150).

La identificació d'Amich és possibilitada pel seu anap, però D s'aparta de la resta de versions: quan l'escuder d'Amich va a recollir el vi en la copa, el majordom la identifica amb la del seu senyor sense tenir-la davant seu (en les altres versions, eixe reconeixement es produeix estant els dos recipients presents); a continuació, el majordom li mostra a Mèlic eixe anap que immediatament reconeix com el que els fou entregat a ells en batejar-los. El primer que se li ocorre a Mèlic és que «an-lo li emblat ho ell [Amich] és mort» (BC, l. 161), pensament que també se li acudeix a Amis en el text en anglés mitjà (vv. 2060-2062); no obstant, la reacció d'Amich no serà tan violenta com en la versió anglesa on Amis pega el leprós: sorprenentment, en D, Mèlic només veure el malalt va poder reconèixer que es tractava del seu amic, malgrat estar desfigurat per la lepra, presentant així un moment d'anagnòrisi menys elaborat.

L'atenció que Mèlic dedica al seu company és excel·lent; però el remei per a la lepra li és anunciat per una veu, que li indica que comuniqui a Mèlic la possibilitat de curar-se amb la sang dels seus fills. També és una veu l'agent que informa sobre el guariment per a la lepra en el poema anglonormand (vv. 1068-1073), i els *Set Savis* (pp. 188-9). Tant en els *Set Savis* com en D el receptor de la informació és el leprós, si bé «Amich no-u gosava dir a son companyó» (BC, l. 182); en els *Set Savis* se'ns expliquen els motius d'eixa negativa: Alexandre «cogita en soy qu'i ne le failloit pas reveler pour ce que c'estoit chose a faire tropt difficile et repugnant a nature que ung homme deust occirre de ses mains ses propres enfans pour aultruy guerir» (p. 188). La solució que adopten per a possibilitar que eixa informació arribi a Mèlic/Loys és diferent: en els *Set Savis* l'àngel se li manifesta també a Loys, mentre en D la insistència de la veu, que se li apareix al menys en tres ocasions, provoca que Amich haja d'acabar contant-li-ho al seu companyó. No obstant això, un cop li ho ha comunicat, Amich intenta dissuadir Mèlic perquè no cometa l'infanticidi, mostrant així el caràcter vertader de la seua amis-

tat, en clara oposició a l'*Eximpli*: «prech-vos carament que per mi no toquets vostres fills» (BC, ll. 191-192); aquesta actitud noble d'Amich no apareix en cap altra versió.

El sacrifici dels infants també presenta un tractament detallat en D, paregut en alguns aspectes a la *Chanson*. Quan Mèlic es dirigeix a l'habitació dels seus fills, aquests «gaÿen bocha a bocha abraçats» (BC, ll. 196-197), mentre en la *Chanson* «Dormans les treuve bras a bras acoléz» (v. 2965). Immediatament li assalten dubtes morals: «Qual ere aquell traÿdor de pare que volie ociure ni degolar sos fills ab les sues mans pròpies?» (BC, ll. 199-200), com en la *Chanson* (vv. 2976-2977); però el remembrament del seu companyó el fa sobreposar-se. Abans de procedir a immolar-los, Mèlic «besà la .i. e a l'altre» (BC, l. 205), la qual cosa provoca que es desperte el menut, qui desconeix les intencions de son pare. Mèlic el degolla, cosa que espanta al germà major; aquest li pregunta a son pare per quin motiu els vol matar; Mèlic procedeix a matar-lo sense donar-li explicacions: «va-li lliguar les mans per ço com era major e s treballava més e i vaçosament va'l degolar» (BC, ll. 213-214). En la *Chanson*, el germà major també li pregunta a son pare quines són les seues intencions (vv. 2992-2994), però en aquest cas Amile li explica les propietats curatives de la seua sang per al seu amic (vv. 2995-2999), davant la qual cosa el fill major, no només no li oposa resistència, sinó que li dóna el seu consentiment: «Faire en poéz del tout a vo talent» (v. 3004). L'esquema d'aquest incident que presenten D i la *Chanson* és analògic, però, novament, la solució adoptada per D és menys sofisticada.

Per a concloure, aquesta anàlisi ha mostrat que D reuneix punts en comú amb nombroses versions i, en eixe sentit, representa una forma híbrida (per exemple, és l'única versió secular que descriu el bateig dels herois). En resum, m'agradaria destacar tres qualitats:

1. D conté nombrosos elements primitius: el paper actiu de Meliana, una descripció detallada del combat, la veu reveladora i l'assistència al leprós per part d'un ajudant.¹⁷

2. D aplega una sèrie d'elements que no es donen en cap altra versió de la llegenda: la ciutat on comença l'acció, la participació d'un bisbe, els noms de Cibrià i Meliana, i l'anell màgic; a part, hi ha infinitat de petites variacions.

3. D presenta clares afinitats amb la tradició del romanç secular, com mostren la descripció de l'escena d'amor i del combat, i l'aparició de l'anell talismànic.

17. Per al primitivisme dels motius literaris emprats, veg. Leach, 1937: xxxvii-lxxxix.

Aquesta llegenda fou coneguda pels catalans com a mínim el 1150, com atesta Guerau de Cabrera en el seu sirventés-ensenhamen de joglar,¹⁸ no seria desgavellat pensar que la proto-*chanson*¹⁹ fos coneguda a Catalunya, molt a prop geogràficament i en contacte amb Occitània, on es creu que va sorgir aquesta llegenda.²⁰ La singularitat d'alguns trets es deuria al caràcter genuïnament català d'aquesta versió, a la qual no se li pot presumir la influència directa de cap de les versions existents.²¹ Finalment, resulta comprensible la incorporació d'elements del romanç per la influència que la tradició romàntica va exercir per tota Europa.

Totes aquestes característiques transformen D en una versió única, eminentment catalana; a més, és molt probable que aquest relat s'aproxime en el seu contingut a l'originària proto-*chanson*. En definitiva, D ofereix moltes particularitats rellevants per als estudiosos de la llegenda d'Amich i Mèlic.

APÈNDIX

El text d'Amich i Mèlic en MS 8, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ocupa el foli 188 versó i no ha estat editat abans. Com ja han assenyalat altres crítics,²² el text resulta difícil de llegir per l'efecte de la humitat, cosa que impossibilita la interpretació d'algunes paraules. En l'edició que ací es presenta, hem seguit els següents principis editorials:

- les abreviatures han sigut amplificades sense més notícia
- s'ha afegit puntuació moderna
- s'han regularitzat majúscules i minúscules així com la separació entre paraules seguint les convencions modernes
- les omissions o passatges il·legibles s'indiquen amb el símbol <...>
- les conjectures apareixen en claudàtors.

Assi comença la istoria de Amich e Melis la qual diu que un sant hom estava en una ciutat apellada Germenia. E una dona, muller de un honrat cavaller, ague un fill. E una altra dona, muller de un altre cavaller, ague un altre fill.

18. «Cabra juglar», M. de Riquer (ed.), 1957: 342-51.

19. S'admet generalment que la forma primitiva d'aquesta llegenda fou una *chanson de geste* contemporània del *Roland* d'Oxford (cf. J. Bédier, 1907).

20. Cf. Leach, 1937: xxi-ii, n. 2, i J. Weiss, 1992: xxix, n. 58.

21. Mussons (1994: 734) planteja la filiació de V-A respecte del *Miracle de Nostre Dame d'Amis et Amille*, possibilitat que em sembla poc probable.

22. *Istoria d'Amich e Melis*, R. Aramon i Serra (ed.), 1934: 20, i Mussons, 1994: 726.

Axi segons que es diu es troba per ver elles consaberen en una hora. E axi matex aportaren los infants ensemps a la esglesia a batejar en una hora axi que las donas que portaven los infants veren com alçaren lo cap cascu e rigueran-se la un de l'altre, lo que fo una gran maravella, e acostaren-los tant fins que es besaren la un a l'altre. E lo ractor de la esglesia qui ague vist tan gran maravella <...> ana a comtar al bisbe qui estava en la dita ciutat. E lo bisbe maravillas molt e dix que els volia veure. E com lo bisbe fou en la esglesia portaren-li los infants e acostaren-los davant ell e besaran-se e abraçaran-se. E lo bisbe qui aso ague vist fou molt meravellat e dix que ell los volia batejar. E lo bisbe bateja los infants y mes los nom a la un Amich, e a l'altre Amelis, e dona a cascu un anap d'argent igual a la un com a l'altre. Axi en cascuna de las tases avia <...> una pedra fina preciosa. E com los agueran batejats volgueran-los partir la un de l'altre. Elles comensaren fortment a plorar, axi que lo bisbe mana quels li portasen al palau car ell los volia fer nodrir abdosos ensemps. E quant foren un poch grans <...> los podien partir la un de l'altre tant se volien. E lo rey de la terra que hoy parlar de la gran maravella e amor de aquells infants volgue los veure. E com los ague vists demana'ls al bisbe que los li jaquis y que fosen de la sua cort. E tant se semblaven que no conaxien qual era la un ni qual era l'altre. E quant foren de adat de xx anys, lo rey <...> sua en elles, que els amava mes que quants ni avia-los en sua cort. En tant que feu la un majordom [e l'altre] tresorer. Lo tresorer fou Amich, el majordom Amelis <...> de la tresoreria un cavaller qui avia nom Cibra, lo qual voles gran mal a Amich e a Melis perque fos exit de la tresoreria per causa delles. E a cap de poch temps Amich pres muller de mol gran llinage e agueren

BIBLIOGRAFÍA

- AGUILÓ, M. (ed.) (1881): *Recull de eximplis e miracles, gestes e faules e altres ligendes ordenadas per A-B-C*, Barcelona.
- ALVAR, M. (ed.) (1971): *El romancero viejo y tradicional*, México.
- ARAMON I SERRA, R. (ed.) (1934): *Novel·letes exemplars*, ENC, Barcelona.
- BÉDIER, J. (1907): «Les chansons de geste et les routes d'Italie», *Rom*, 36, pp. 337-360.
- DEMBOWSKI, P. F. (ed.) (1969): *Ami et Amile chanson de geste*, CFMA, París.
- FLACH, J. (1891): «Le compagnonnage dans les chansons de geste», *Études romanes dédiés à Gaston Paris*, Paris, pp.141-180.
- FUKUI, H. (ed.) (1990): *Amys et Amyllyoun*, ANTS, Londres.
- HELLER, B. (1907): «L'épée, symbole et gardienne de chasteté», *Rom*. 36, pp. 36-49.

- KÖLBING, E. (ed.) (1884): *Amis and Amiloun: Vita Amici et Amelii carissimorum*, xcvi-cx, Heilbronn.
- KRAPPE, A. H. (1923): «The legend of Amicus and Amelius», *Modern Language Review*, 18, 151-161.
- LEACH, M. (ed.) (1937): *Amis and Amiloun*, EETS os 203, Londres.
- MASSÓ, J.; RUBIÓ, J. (1914-1927, reed. 1989): *Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca de Catalunya*, Barcelona.
- MUSSONS, A. M. (1994): «La “istoria de Amich e Melis”», *Actas del III Congreso de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval*, Salamanca, I, pp. 725-735.
- OGLE, M. B. i Schullian, D. M.(eds.) (1933): *Rodulfi Tortarii Carmina: Radulfus Tortarius, «Epistola ad Bernardum»*, Roma.
- PARIS, G. (ed.) (1876): *Deux rédactions des Sept Sages*, SATF, Paris, pp 55-205.
- PFEFFER, M. (1885): «Die Formalitäten des gottesgerichtlichen Zweikampfs in der altfranzösischen Epik», *ZRPh*, 9, pp. 1-74.
- PLANCHE, A. (1977): «Ami et Amile ou le Môme et l'Autre», *ZRPh, Sonderband zum 100 Jahrigem Bestehen*, pp. 241-243.
- PUTTER, A. (1995): «*Sir Gawain and the Green Knight*» and *French Arthurian Romance*, Oxford.
- REMY, P. (1946): «La lèpre, thème littéraire au moyen âge», *Moyen Age*, 52, pp. 195-242.
- RIQUER, M. de (ed.) (1957): *Les chansons de geste françaises*, Paris.
- ROQUES, M.(ed.) (1965): Chrétien de Troyes, *Le Chevalier au Lion (Yvain)*, CF-MA, Paris.
- SOBERANAS, A.-J. (ed.) (1984): «*Ami et Amile*, una nova versió en prosa catalana del segle xv», *Estudis de llengua i literatura catalanes oferts a R. Aramon i Serra*, Barcelona, iv, pp. 322-327
- WEISS, J. (trad.) (1992): *The Birth of Romance; An anthology*, Londres.